เอกสารประกอบการเรียนการสอนวรรณคดีเรื่อง กาพย์เห่เรือ

ตำนานครุฑยุดนาค หรือครุฑจับนาค

ครุฑเป็นบุตรของฤาษีกัศยปะซึ่งเป็นหนึ่งในสัปตฤาษีหรือฤาษีเจ็ดตนกำเนิดจากดวงจิตของพระพรหม(พระผู้สร้างโลกตามคติพราหมณ์) เพื่อช่วยพระองค์ขยายเผ่าพันธุ์สิ่งมีชีวิตในโลก หนึ่งในบุตรของฤาษีกัศยปะซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีนั้นมีสุริยเทพ และพระอินทร์ เป็นอาทิ ฤาษีกัศยปะมีเทวีมากมายแต่มีอยู่สองศรีพี่น้องที่กัศยปมุนีโปรดปรานเป็นพิเศษ

ครั้งหนึ่งกัศยปะฤาษีให้นางทั้งสองขอพรได้คนละข้อ โดยฝ่ายนางผู้น้องซึ่งมีนามว่ากัทรุได้ขอพรให้ตนมีลูกหลานมากมายและขอให้ลูกๆเหล่านั้นมีอิทธิฤทธิ์แปลงกายได้ ด้วยผลแห่งสัมฤทธิพรนางจึงให้กำเนิดลูกเป็นนาคหนึ่งพันตัวซึ่งเหล่านาคเลือกที่จะอาศัยอยู่ใต้บาดาล

ข้างนางผู้พี่มีนามว่าวินตาขอพรให้ตนมีลูกเพียงสองก็พอ แต่ขอให้ลูกทั้งสองนั้นเป็นผู้มีอิทธิฤทธิ์มากเหนือผู้ใดรวมทั้งลูกๆทั้งหมดของนางกัทรุ กัศยปะฤาษีเห็นว่านางวินตาขอพรด้วยความริษยาเช่นนี้จะบังเกิดโทษต่อนางเองในกาลภายหน้าแต่ก็ต้องให้พรตามที่นางปรารถนา

ต่อมาไม่นาน นางวินตาได้ให้กำเนิดไข่สองฟองตามพรที่ขอไว้ แต่กาลเวลาผ่านไปกว่า 500 ปีก็ไม่มีวี่แววว่าไข่ทั้งสองจะฟักออก ด้วยจิตที่ร้อนรุ่มอยากจะทราบว่าสิ่งใดกันแน่ที่อยู่ภายใน นางจึงตัดสินใจแกะเปลือกไข่ฟองหนึ่งออกดูก็ปรากฏเป็นร่างของเด็กชายที่ครึ่งบนของลำตัวใหญ่โตแต่ส่วนล่างลงไปยังไม่ปรากฏแข้งขาแต่อย่างใด

ด้วยแรงโทสะที่รู้ว่าต้นเหตุแห่งทุพพลภาพแห่งตนเกิดจากมารดาที่ไร้ความมานะอดทน บุตรนั้น(นามว่าพระอรุณ) จึงสาปมารดาให้ตกเป็นทาสของนางกัทรุและเหล่านาค นางวินตาเมื่อได้ยินดังนั้นก็ตระหนกตกใจแทบสิ้นสมประดี พระอรุณเห็นเช่นนั้นก็เกิดเมตตาจริต แต่เมื่อเอ่ยคำสาปไปแล้วจะแก้ไขก็ไม่ได้จึงบอกแก่นางวินตาเพิ่มเติมว่าเมื่อใดก็ตามที่บุตรของนางซึ่งอยู่ในไข่อีกฟองถือกำเนิดขึ้น เมื่อนั้นบุตรดังกล่าวจะช่วยนางจากคำสาปเอง

จากนั้นพระอรุณจึงถลาขึ้นฟ้าและต่อมากลายไปเป็นสารถีชักรถม้าให้แก่สุริยเทพ(พระอาทิตย์) ด้วยความที่พระอรุณมีร่างกายที่ใหญ่โตจึงไปบดบังแสงอาทิตย์ในยามเช้าและเย็นจนไม่สว่างจ้านักจึงเป็นที่มาของคำว่า "แสงอรุณ"

กาลเวลาผ่านไปสัมฤทธิผลแห่งคำสาปก็บังเกิดขึ้นโดยวันหนึ่งนาง กัทรุและนางวินตาถกเถียงกันด้วยเรื่องสีของม้าเทียมราชรถของพระอาทิตย์ (บ้างว่าถกกันเรื่องม้าอุจเจศรวัสซึ่งเกิดจากการกวนเกษียรสมุทร) ว่ามีกายหรือขนสีอะไร

ฝ่ายนางวินตาเชื่อว่าม้านั้นมีขนขาวบริสุทธิ์ แต่ฝ่ายนางกัทรุเชื่อว่ามีขนสีขาวแซมเทา การโต้เถียงกลับกลายไปสู่การท้าพนันให้ฝ่ายที่พ่ายแพ้ต้องตกเป็นทาสของฝ่ายที่ชนะ

นางกัทรุทราบดีว่าม้านั้นมีขนสีขาวแต่ด้วยมิจฉาทิฐิมานะจึงสั่งให้บรรดาลูกๆแปลงกายไปแซมเป็นขนม้า ดังนั้นจึงดูเสมือนหนึ่งม้ามีขนสีขาวแซมเทา ด้วยอุบายนี้ทำให้นางวินตาต้องตกเป็นทาสลงไปรับใช้ฝ่ายนาคอยู่ใต้บาดาล

ห้าร้อยปีต่อมา ไข่อีกฟองของนางวินตาจึงเริ่มปริออกให้ประจักษ์เห็นเป็นครึ่งคนครึ่งนกที่มีร่างกายสูงใหญ่เสียดฟ้า สำแดงฤทธาปาฏิหาริย์บินไปยังยอดแห่งเขาพระสุเมรุบดบังแสงแห่งพระอาทิตย์จนผู้คนพากันสับสนพากันเข้าใจว่ากลางวันเป็นกลางคืน

กัศยปะฤาษีผู้พ่อเห็นดังนั้นจึงไปหาครุฑและบอกกล่าวให้ไปช่วยมารดาซึ่งยังจำต้องเป็นทาสทนทุกข์จากเหล่านาคอยู่ใต้บาดาล แรกทีเดียวนั้นครุฑมีนามว่า "เวนไตร" ซึ่งแปลว่าเผ่าพงศ์ของนางวินตา เมื่อครุฑลงไปพบมารดาแล้วจึงแจ้งในเพทุบายของเหล่านาค ด้วยกตัญญุตาธรรม ครุฑจึงเจรจาต่อรองขอให้นาคปล่อยตัวมารดาของตน ฝ่ายนาครับคำโดยยินดีจะปล่อยนางวินตาหากครุฑนำน้ำอมฤตมาแลก

เมื่อทราบดังนั้นครุฑจึงถลาขึ้นสู่สวรรค์เพื่อไปนำน้ำอมฤต ระหว่างทางบังเกิดความหิวและพบเต่ากับช้างกำลังต่อสู้กัน เต่าตัวนั้นยาวได้ 8 โยชน์ ช้างนั้นยาวได้ 16 โยชน์ จึงใช้กรงเล็บจิกสัตว์ทั้งสองแล้วบินมาเกาะบนต้นไม้ใหญ่หมายจะกิน ความที่ทั้งสามคือ ครุฑ ช้าง และเต่ามีน้ำหนักมากทำให้กิ่งไม้หัก เผอิญบนกิ่งไม้นั้นมีพราหมณ์กำลังนั่งร่ายพระเวทอยู่ ครุฑเห็นดังนั้นจึงใช้จะงอยปากคาบกิ่งไม้แล้วค่อยๆวางกิ่งไม้ลงบนพื้นดินจนสามารถช่วยชีวิตพราหมณ์ไว้ได้ก่อนที่กลับไปจิกกินช้างและเต่า พราหมณ์พึงใจที่ครุฑช่วยชีวิตตนแม้อยู่ในความหิวจึงเรียกเวนไตยว่า "ครุฑ" หมายถึงผู้แบกรับภาระหนัก ทั้งยังให้พรว่า ไม่ว่าจะทำสิ่งใดให้สำเร็จตามประสงค์ และให้มีพละกำลังมหาศาลไม่มีผู้ใดต้านทานได้

ครั้นบินไปถึงสวรรค์ ครุฑก็กระพือปีกพัดให้ฝุ่นตระหลบไปทั้งอากาศ แล้วเข้าต่อสู้กับเหล่าทวยเทพที่นำโดยสวรรคาธิบดีอินทรา(พระอินทร์) เหล่าเทพไม่สามารถต่อสู้กำลังของครุฑซึ่งได้รับพรให้มีอิทธิฤทธิ์มากเหนือผู้ใด แม้แต่สายฟ้าซึ่งเป็นเทพศาสตราของพระอินทร์ยังไม่สามารถทำอันตรายครุฑได้ แต่ด้วยความต้องการแสดงคารวะต่อพระอินทร์ผู้เป็นพี่ ครุฑจึงแสดงความเคารพโดยบันดาลให้ขนร่วงจากกายหนึ่งเส้นเพื่อให้เห็นว่าเทพศาสตราของพระอินทร์มีฤทธานุภาพพอที่จะสร้างอันตรายแก่ตนได้ ด้วยเหตุนี้ครุฑจึงมีชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า "สุบรรณ" ซึ่งแปลว่า"ขนวิเศษ หรือผู้มีปีกอันงาม"

เหล่าทวยเทพเมื่อไม่เห็นทางที่จะต้านฤทธิ์ได้จึงจำต้องเปิดทางให้ครุฑเข้าไปเอาน้ำอมฤต ก่อนถึงที่เก็บน้ำอมฤตมีกองเพลิงร้อนขนาดที่เผาดวงอาทิตย์ให้เป็นจุลได้ ครุฑจึงแปลงกายให้มีปากเก้าสิบเก้าสิบปากหรือ 8100 ปาก แล้วจึงบินไปอมน้ำจากแม่น้ำ 8100 สายมาดับกองเพลิงนั้น กองเพลิงก็มอดไป ต่อเข้าไปด้านในมีจักรที่คมมากรอตัดร่างผู้ที่จะเข้าไปลักน้ำอมฤต ครุฑเห็นดังนั้นจึงแปลงกายให้เล็กเท่าธุลีบินลอดผ่านดุมจักรนั้นไปได้ ด้านในสุดยังมีนาคสองตนที่ดวงตาไม่กระพริบ มีพิษพ่นออกมาจากปากได้ หากนาคมองเห็นผู้ใดเข้ามาลักน้ำอมฤตย่อมพ่นพิษร้ายออก

สังหารผู้นั้น ครุฑเห็นเช่นนี้จึงกระพือปีกให้เกิดฝุ่นตลบขึ้นในอากาศทำให้นาคมองไม่เห็นแล้วจิกนาคทั้งสองออกเป็นชิ้นๆ

ข้างพระนารายณ์(พระวิษณุ) เห็นครุฑกำลังจะเข้าไปนำน้ำอมฤตออกมาได้จึงเข้าขัดขวาง ทั้งสองต่อสู้กันอย่างเป็นสามารถแต่ไม่มีผู้ใดแพ้หรือชนะจึงตกลงที่จะหย่าศึก โดยครุฑขอพรให้ตนเป็นอมตะโดยไม่ต้องดื่มน้ำอมฤทธิ์หนึ่ง ขอให้มีสิทธิ์จับนาคกินได้หนึ่ง (ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของคำว่า"ครุฑยุดนาค")